

Spis treści

Przedmowa	11
Wstęp	13
Rozdział I. Dwujęzyczność oraz rozwój dziecka dwujęzycznego	25
I. Dwujęzyczność – charakterystyka, rodzaje, wady i zalety	25
I.1. Definicje dwujęzyczności	25
I.2. Rodzaje dwujęzyczności	26
I.3. Dwujęzyczność naturalna	29
I.4. Dwujęzyczność – korzyści i zagrożenia	30
II. Rozwój dziecka dwujęzycznego	31
II.1. Krótka charakterystyka ogólnego rozwoju mowy dziecka	32
II.2. Główne podejścia teoretyczne dotyczące rozwoju językowego dziecka	35
II.3. Rozwój dwujęzyczności u dzieci	38
II.4. Strategie wychowywania dziecka dwujęzycznego	39
Rozdział II. Języki w kontakcie	43
I. Zjawiska towarzyszące kontaktowi języków	43
I.1. Transfer	43
I.2. Interferencja	45
I.3. Zapożyczenia	48
I.4. Przełączanie kodów	51
I.5. Interjęzyk	54
II. Błąd językowy	56
II.1. Definicje i rodzaje	56
II.2. Rola błędu w procesie akwizycji języka i jego poprawianie jako element działań dydaktycznych	60
Rozdział III. Idiolekty respondentów – ilościowa analiza materiału	63
I. Kilka słów o materiale	63
II. Idiolekt – wybrane definicje	66

III. Porównanie idiolektów badanych dzieci	69
III.1. Strategia dwujęzycznego wychowywania dzieci	69
III.2. Charakterystyka badanych dzieci	70
III.3. Porównanie danych dotyczących idiolektów dzieci – statystyka występujących błędów	73
III.4. Porównanie idiolektów dzieci pod względem rodzajów popełnionych błędów	75
Rozdział IV. Idiolekty respondentów – jakościowa analiza materiału	86
I. Fonetyka	86
I.1. Nieprawidłowości wynikające z interferencji zewnątrzjęzykowej ..	88
A. Użycie pol. spółgłoski [y] zamiast bułg. [ɨ]	88
B. Użycie pol. samogłoski [a] zamiast bułg. [ə]	90
C. Użycie pol. samogłoski [o] zamiast bułg. [ɔ]	91
D. Użycie pol. spółgłoski [č] zamiast bułg. [č̣]	92
E. Użycie pol. spółgłoski [ž] zamiast bułg. [ẓ̌]	93
F. Użycie pol. spółgłoski [š] zamiast bułg. [ṣ̌]	93
G. Nieprawidłowe miejsce akcentu	94
H. Użycie samogłoski [e] zam. [ə]	96
I. Użycie samogłoski [e] zam. [o]	97
J. Użycie samogłoski [y] zam. [i]	97
K. Użycie spółgłoski [c] zam. [k]	98
L. Użycie spółgłoski [z] zam. [s]	98
M. Użycie spółgłoski [m̃] zam. [m]	98
N. Użycie pol. [tt] zam. bułg. [t]	99
O. Użycie pol. [g] zam. bułg. [g̣] przed [e]	99
P. Użycie [jo] zam. [o]	100
I.2. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej ..	100
A. Użycie [u] zam. [a]	100
B. Użycie [e] zam. [a]	100
C. Użycie [e] zam. [i]	101
D. Użycie [a] zam. [i]	101
E. Nieprawidłowe miejsce akcentu	101
II. Fleksja	102
II.1. Nieprawidłowości wynikające z interferencji zewnątrzjęzykowej ..	103
A. Nieprawidłowa forma czasownika	104
B. Nieprawidłowa forma zaimka	106
C. Nieprawidłowa forma rzeczownika	107
D. Niewłaściwie użyta forma czasu/aspektu czasownika	109
E. Niewłaściwie użyta forma osobowa czasownika	112
F. Niewłaściwie użyta forma bez rodzajnika	113

G. Niewłaściwie użyta forma zaimka	115
H. Niewłaściwie użyta forma przymiotnika	117
I. Niewłaściwie użyta forma mianownika zam. wołacza	118
II.2. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej – defektywna znajomość systemu języka bułgarskiego	119
A. Niewłaściwie użyta forma czasu/aspektu czasownika	119
B. Niewłaściwie użyta forma osoby/liczby czasownika	121
C. Niewłaściwie użyta forma osobowa czasownika	123
D. Niewłaściwie użyta forma trybu czasownika	123
E. Niewłaściwie użyta forma z rodzajnikiem	124
F. Niewłaściwie użyta forma zaimka	126
II.3. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej – nieznajomość systemu języka bułgarskiego	127
A. Nieprawidłowa forma czasownika	128
B. Nieprawidłowa forma zaimka	130
C. Nieprawidłowa forma rzeczownika	131
D. Nieprawidłowa forma imiesłowu	133
E. Niewłaściwie użyta forma z rodzajnikiem	134
III. Składnia	135
III.1. Nieprawidłowości wynikające z interferencji zewnątrzjęzykowej	136
A. Niewłaściwa pozycja klityk w zdaniu	137
B. Eliptyczne konstrukcje składniowe	139
C. Niewłaściwy wskaźnik zespolenia	143
D. Repliki syntaktyczne	147
E. Brak partykuły pytającej <i>ли</i> (pol. <i>czy</i>) w zdaniu pytającym	149
F. Zaburzenia w związku zgody	150
III.2. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej – defektywna znajomość systemu języka bułgarskiego	152
A. Niewłaściwa pozycja w zdaniu	153
B. Eliptyczne konstrukcje składniowe	158
C. Niewłaściwy wskaźnik zespolenia	159
D. Niewłaściwa pozycja rodzajnika	161
E. Zaburzenia w związku zgody	162
IV. Słowotwórstwo	164
IV.1. Nieprawidłowości wynikające z interferencji zewnątrzjęzykowej	166
A. Repliki słowotwórcze	166
B. Nieprawidłowości dotyczące derywacji prefiksальной	168
C. Neologizmy	172
IV.2. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej – defektywna znajomość systemu języka bułgarskiego	173
A. Nieprawidłowości dotyczące derywacji prefiksальной	173

B. Niewłaściwa forma stopniowania przysłówka	174
IV.3. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej – nieznajomość systemu języka bułgarskiego	175
A. Neologizmy	175
B. Nieprawidłowa forma rzeczownika	177
V. Leksyka	178
V.1. Nieprawidłowości wynikające z interferencji zewnątrzjęzykowej ..	179
A. Wyrazy adaptowane morfologicznie	179
B. Cytaty wyrazowe	181
C. Semantyczne repliki wyrazowe	183
D. Strukturalne repliki frazeologiczne	186
E. Kategoria ograniczonej kompetencji	187
V.2. Nieprawidłowości wynikające z interferencji wewnątrzjęzykowej – defektywna znajomość systemu języka bułgarskiego	188
A. Semantyczne repliki wyrazowe: rozszerzenia znaczeń	188
B. Kategoria ograniczonej kompetencji	189
Podsumowanie	194
Bibliografia	201
Spis skrótów	207
Spis wykresów	210
Aneksy	211
Aneks 1	211
Aneks 2	355
Abstract	396
Резюме	399

Przedmowa

Głównym zadaniem, które wyznaczyła sobie Yordanka Ilieva-Cygan w tej monografii jest porównanie idiolektów czwórki dzieci dwujęzycznych z rodziny mieszanej polsko-bułgarskiej pod względem występowania w ich mowie bułgarskiej nieprawidłowości (odchyleń od normy) spowodowanych oddziaływaniem języka polskiego, który w wypadku tych dzieci – mimo wychowania dwujęzycznego – jest kodem dominującym. Sprowadza się to do zdefiniowania wyników interferencji zewnętrznojęzykowej języka polskiego na język bułgarski dzieci, co można określić jako wpływ bezpośredni, a także do zdefiniowania wyników interferencji wewnętrznojęzykowej w obrębie języka bułgarskiego, polegającej na ograniczeniu kompetencji komunikacyjnej oraz defektywno-deformacyjnej znajomości systemu języka bułgarskiego, co można uznać za pośredni wpływ języka polskiego jako kodu dominującego w komunikacji językowej dzieci.

Przedmiotem opisu jest realizacja języka współczesnego, ale do objaśnienia mechanizmów powstających odchyleń od normy konieczna jest również wiedza z zakresu językoznawstwa diachronicznego. Autorka monografii sięga niejednokrotnie do faktów z historii języka bułgarskiego, a także jego prehistorycznych stadiów rozwojowych, tj. do języka staro-cerkiewno-słowiańskiego i języka prasłowiańskiego. Analiza odchyleń od normy w bułgarskojęzycznych wypowiedziach dzieci sytuuje tę monografię w planie lapsologii jako subdyscypliny w obrębie językoznawstwa stosowanego, ale zarazem są w tej pracy szeroko eksponowane wątki z zakresu rozwoju mowy dziecka, a płynące z niej wnioski mogą znaleźć zastosowanie zarówno w pedagogice językowej, jak i w glottodydaktyce.

Trzeba podkreślić, że monografia autorstwa Yordanki Iliewej-Cygan nie znajduje odpowiedników w literaturze przedmiotu dotyczącej kontaktów językowych polsko-bułgarskich, mamy zatem w tym wypadku do czynienia z publikacją bez wątplenia pionierską. Należy ją postrzegać zarówno jako dokonanie z zakresu językoznawstwa polonistycznego, jak i opracowanie mające wartość w kontekście lingwistyki porównawczej.

Prof. dr hab. Stanisław Dubisz